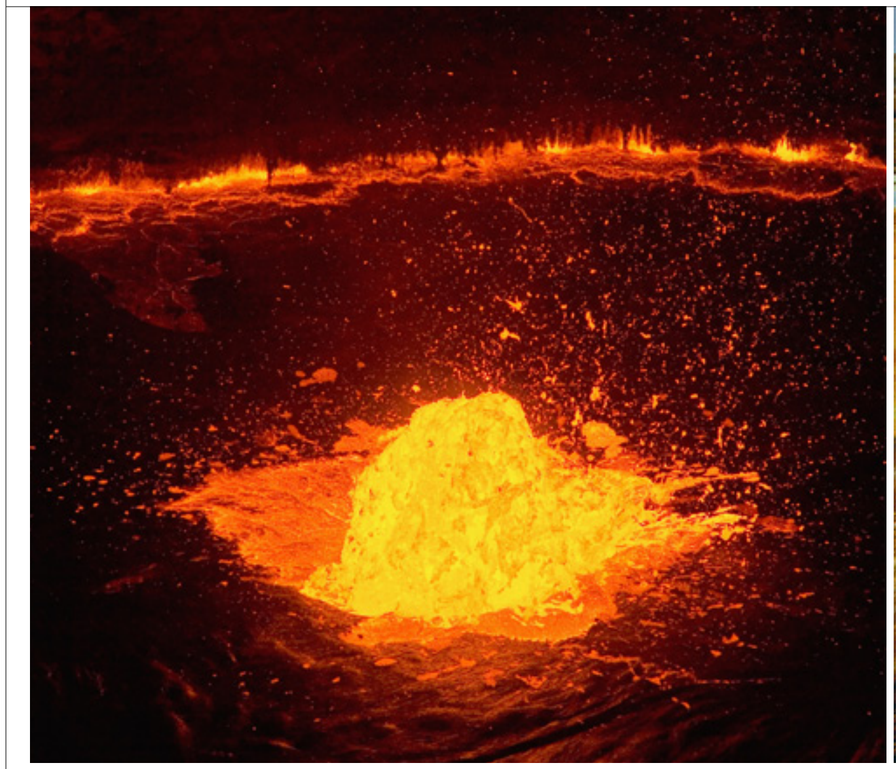

כמו כוכב אחר

למדבר דנקיל שבאתיופיה נוסעים רק בחורף, וגם אז נהנים מחום של ארבעים מעלות, אבל גם ממראות בלתי נשכחים של אגמי לבה מבעבעים, הרי געש פעילים וג'קוזי פסיכדלי של בוץ צבעוני ← גליה גוטמן

אף אחד לא הכין אותנו למחזה הזה. בעומק של מטרים ספורים מתחתינו בעבע, בחום של אלפי מעלות, אגם של לבה בזלתית מותכת. יכולנו כמעט לגעת במגמה האדומה והלוהטת שרחשה בקלדרה (לוע התמוטטות מתחת להר געש) הענקית שקוטרה מאות מטרים, ובלשונות האש שריקדו בתוך הלוע כמו השדים בשאול. זה היה כמו ליפול למטבח של באבא יאגה ענקית, או להציץ למדור השביעי בגיהינום. הרגשתי כמו גיבורה בתחילתו של מסע אל בטן האדמה.

היו בינינו כאלה שכבר טיפסו על הרי געש ואף טסו מעל הר געש מתפרץ, אבל לנוכח החומר ההיולי של כדור הארץ, שרתח בכוח קדמוני עצום כמעט מתחת לרגלינו, התקשינו למצוא מילים.

את העלייה לראשו של ההר המעשן, Erta Ale, התחלנו בשמונה בערב, אחרי שסיריוס, כוכב הצפון ואוריון נדלקו מעל אדמת הבזלת השחורה. עם פנסי הראש שלנו נראינו כמו מצעד גחליליות. הצעידה באפילה הוסיפה עוד לתחושת היופי והמסתורין. ההילה האדומה שזהרה מדי פעם מרחוק רימזה שאנחנו מתקרבים אל ההר. אחרי כארבע שעות הליכה ניצבנו לבסוף על שפת אגם הלבה, שפעם מתחתינו כמו הלב הפתוח של כדור הארץ. עמדנו מהופנטים, למרות משבי הגופרית הדו־חמצנית המעיקים, שמדי פעם נשפו מן היורה הרותחת ישר לפרצוף. אחרי שעה ארוכה עלינו משם באי־חשק ונזדקנו בכמה חושות שנמצאות בראש ההר, במרחק של כמה עשרות מטרים מהלבה הרותחת.

עם אור ראשון התחלנו לצעוד בחזרה אל החניון שבו שהינו. הלכנו על סלעים וולקניים פריכים שנראו כמו חבלי בזלת קפואים, טופרי דינוזאורים או גלגלי פרות ענקיים. למרות שעת הבוקר המוקדמת, השמש כבר איימה להמיס אותנו. כך זה בשקע עפאר (Afar) שבמדבר דנקיל (Danakil), בצפון מזרח אתיופיה – אחד האזורים המדבריים החמים ביותר על־פני הכדור.

בעונה הקרה הטמפרטורות מגיעות כאן ל־37 מעלות, ובקיץ הן מטפסות ליותר מחמישים. השקע הלוהט הזה הוא חלק מהבקע הסורי־אפריקאי, החוצה את יבשת אפריקה מים סוף ועד מעבר לאגם מלאווי, שעל גבול טנזניה ומוזמביק. הוא נוצר על נקודת המפגש של שלושה לוחות טקטוניים, נקרא על־שמם משולש עפאר, ויש בו הרי געש פעילים שהופעתם על־פני השטח מרשימה ונדירה. אחד מהם הוא Erta Ale, שממנו ירדנו זה עתה.

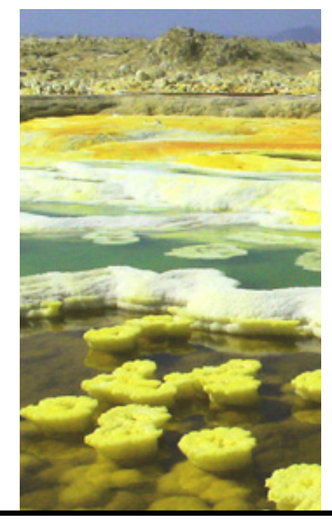
מדבר דנקיל
אתיופיה

שוכני עפאר

את הטיול באתיופיה התחלנו באדיס אבבה, הבירה. מיהרנו למוזיאון הלאומי כדי לבקר אצל לוסי, בת עפאר המפורסמת, שנמצאה בשקע לפני כ־38 שנים וגילה נאמד בכ־3.5 מיליוני שנים. עמדתי מול השלד המשוחזר של לוסי – אוסטרלופיטקוס, מין אדם שכבר הלך זקוף וקרם להומו ספיינס – והתרגשתי. תהיתי איך אפריקה, ערש האנושות, שממנה יצא לימים גם ההומו ספיינס, נותרה כך מאחור.

התהייה רק התחדדה במרומי גבעת Enato, שממנה נשקפת תצפית מרהיבה על אדיס. נשים מקומיות רצו במורד הגבעה, משתחחות תחת ערימות ענקיות של גזיי איקליפטוסים, ששימשו להסקה או כשלד לבקתות הבוץ. מה לוסי הייתה חושבת עליהן? עלינו למחרת טסנו לללליבלה (Lalibela), עיר הכנסיות החצובות באבן. שם עלינו על רכבי שטח, ונסענו בעמקי השבר המזרח אפריקאי, במרחבים העצומים של חבל עפאר, בדרך הארוכה למדבר דנקיל.

הייתה שבת. מכל כפרי הסביבה נהרו אלפים בצעידה אין־סופית לשוק השבועי המסחרר. כל גבר אחז בידו מוט, כי המוט שימושים רבים לו – לנהוג בבקר, בצאן ובחמורים, לתלות עליו את המיטלטלין בדרך, להיעזר בו בהליכה ובנדירה, להישען עליו בשיחת רעים, וכמובן בסמל סטטוס. הכביש התפתל בין שדות דורה, תירס, שעורה, טף (הדגן המסורתי שממנו מכינים את הלחם האתיופי, האינג'רה) ובקתות עגולות עם גגות קש, המכונות טוקול. אלומות ענקיות הילכו בשדות, נישאות על וזגות רגליים רזות. כל סצנה של דיש עוררה התרגשות קבוצתית כללית, כאילו חזרנו כמה אלפי שנים אחורה בזמן. המקומיים זרו את אנחתם לרוח ודשו בעזרת פרים בעלי קרניים אימתניות. זוהי אפריקה במלוא צבעוניותה ואומללותה.

ככל שירדנו בגובה, הנוף השתנה מהרים ירוקים ומעמקים פוריים למישורי סוואנה חומים, אפורים ויבשים. הכנסיות פינו את מקומן למסגדים, וממזג אוויר קריר צנחנו לכבשן. בראשי הגבעות ניצבו גלי אבנים שחורות – קבריהם של שוכני עפר (וגם עפאר). ככל שגל האבנים גבוה יותר, כך המת היה מכובד יותר. אתרי הקברים הם רב תקופתיים, ואיש אינו יודע אל נכון מי נקבר תחתיהם. בין הקברים נצצו אבנים חומות־שחורות, חדות כתער. זהו אובסידיאן, סוג של זכוכית געשית יפה, שבעבר נהגו להכין ממנה ראשי כידונים וחצים.

כמו בסרט עבע

הג'יפים פנו מזרחה, לכיוון אגם Afdera הכחול. על רקע מיראז'ים מלוא העין יענים רצו בשורה. במישור הענק וחסר הגבולות, שבעיו הם שילוב

←

תחתינו בעבע, בחום של אלפי מעלות, אגם של לבה מותכת. לשונות האש ריקדו בתוך הלוע כמו השדים בשאול. זה היה כמו ליפול למטבח של באבא יאגה ענקית, או להציץ למדור השביעי בגיהינום

יופי ומסתורין. עם כיוון השעון: Erta Ale, אגם של לבה רותחת, ונופים באזור אגם Dalol, שם צובעים הרכבי מינרלים, גזים לוהטים, תתמוצות ובוץ את פני הקרקע, והופכים אותה לקלידוסקופ ענקי

תרועת הקרנבלים, איטליה

מעכשיו ועד פברואר, אירופה והעולם הקתולי כולו נשטפים בגלים של קרנבלים. זה יפה, צבעוני וססגוני; האלכוהול נשפך כמים; וכל מקום מנסה למצוא לו ייחוד ואטרקציות משלו. לנוסעים לאירופה, לא חשוב לאן, כדאי מאוד לבדוק אם מתקיים קרנבל כלשהו בסמוך ליעד, כי זו חוויה שחבל להחמיץ. אחד מהקרנבלים המומלצים המתקיים בשבועות הקרובים הוא זה של ונציה, הידוע באלגנטיות שבו, בתחפושות הקלאסיות ובתפאורה הטבעית שמספקת העיר. עוד קרנבל מוקדם ומפורסם הוא זה של העיר Putignano, המחזיק בשני תארים מכובדים: הוא הקרנבל הארוך ביותר בעולם וגם הוותיק ביותר, השומר על מתכונתו המקורית מאז 1394, עם תהלוכות תחפושות מקסימות. הקרנבל מתחיל יום אחרי חג המולד, ונמשך עד סופו הרשמי של החורף, ב־28 בפברואר. לצפייה בפסטיבל ונציה, סרקו את הברקוד.

קרנבל ונציה: 26 בינואר עד 12 בפברואר
קרנבל פוטיניאנו: המצעדים השנה מתקיימים ב־27 בינואר, וב־3, 10 ו־12 בפברואר

מצעד המלך, אנגליה

מי שמבקר בלונדון בימים אלה יכול לחזות במופע מרשים של זיכרון היסטורי ושל מסורת חיה בפעולה. מדי שנה מקיימת ה־English Civil War Society אזכרה חגיגית למלך צ'ארלס הראשון; מלך לא אהוד כלל בזמנו (המאה ה־17), שגרם למלחמת אזרחים בבריטניה וסופו שנערך ראשו ב־30 בינואר 1649.

אלא שהזיכרון ההיסטורי של האנגלים וחיבתם למורשת ולטקסים מביאים לכך שמדי שנה, בסוף השבוע האחרון של ינואר, מקיימים בלונדון אזכרה חגיגית לצ'ארלס הראשון, ולא סתם אזכרה אלא שחזור מדוקדק של תקופתו, כולל תהלוכה חגיגית של חיילי המלך עם תלבושות, עם חיל פרשים ועם כלי נשק בנוסח המאה ה־17. התהלוכה יוצאת מארמון סנט ג'יימס ומגיעה עד Banqueting House בווייטהול, שם בוצעה ההוצאה להורג. לצפייה במצעד החגיגי סרקו את הברקוד.

איפה: לונדון, ווייטהול
מתי: 27 בינואר, 11:30

שריפת הספינה, סקוטלנד

Up Helly Aa היא קריאת קרב ויקינגית, וזה בדיוק מה שצווחים בקול רם מאות גברים אוחזים בלפידים בזמן שהם צועדים ברחובות העיר Lerwick שבסקוטלנד (איי שטלנד). הקריאה הזאת היא גם שמו של פסטיבל פופולרי בסקוטלנד. חוגגיו רואים עצמם צאצאי הוויקינגים, שאכן תקפו את האיים בימי הביניים ולבסוף גם התיישבו בהם ונטמעו באוכלוסייה המקומית. התחנה הסופית היא הנמל, שם ממתינה ספינת ענק בסגנון ויקינגי שנבנתה במיוחד לאידוע. ה"ויקינגים" משליכים את הלפידים על דגם הספינה, ובזאת ניתן האות לפסטיבל פראי שנמשך כל הלילה, עם הרבה שתייה, מסיבות ובלגן שמח. לצפייה בסרטון סרקו את הברקוד.

איפה: לארוויק, סקוטלנד
מתי: 29 בינואר

בין רגבי לבה שחורים וחוואר בהיר, הסתתרו עלעולי חול קטנים. נסענו בדרך עפר מלאת חתחתים, שהתחלפה לעתים בכביש סלול, ושוב מהמודרות ועיסוי ישבנים אפריקאי.

מדבר דנקיל נשלט על־ידי שבטי עפאר, שמוצאם אפרו־אסיאתי והם נודדים מדורי דורות על־פני קרן אפריקה. העפארים, הרואים עצמם צאצאיו של חם (בנו של נח) הם אנשים יפים עד קנאה, אך קשה לומר שהם מחבבים זרים. הגברים כורכים סביב מותניהם מן חצאיות ארוכות, הנשים עוטות צעיפים דקיקים, ואף שזוהי אוכלוסייה מוסלמית, חלקן חשופות חזה.

המראות כאן כמו נלקחו מסרט טבע: נאקה ובכר שזה עתה נולד נחים בצל שיח, מקבצים של דקלי דום על אדמת מלחה נוצצת, בחוץ כבשן של ארבעים מעלות כמעט, חוגות של גברים קשוחים הולכים יד ביד, כמנהג המקום. מנהג אחר שנפוץ פה גם כיום הוא מילת הדרגזן ותפירת שפתי הפות בקוצים. הילדה עוברת את הטקס כשהיא מגיעה לגיל 6־7, ומי שלא – נחשבת לבת מעמד נחות, כזו שיד הוריה אינה משגת לדאוג לבתם. כשהיא תתבגר ויבוא חתן, הוא יתכבד בהתרת השפתיים מזר הקוצים.

האישור לטייל בשטח היה כרוך בתשלום, וכלל גם ליווי צמוד של שוטרים מבני המקום, חמושים ולבושים במדים. במקום עם מקל, הם צעדו עם קלצ'ניקוב על הכתפיים, רשמית כדי לשמור עלינו מפני פולשים אפשריים מאריתריאה הסמוכה, שבינה לבין אתיופיה שוררים יחסי איבה ומתיחות, ומעשית כדי לגבות עוד כמה בירים (ביר, המטבע האתיופי). לא ידענו ממה לחשוש יותר – מהקלצ'ניקובים שלהם, או מגנבי הגבול מאריתריאה.

כמו בימי אברהם ולוט. רועים ונודדים החופרים בארות לעזים, סוכות מעוגלות שעשויות מענפים ומכוסות במחצלות. חייהן של הנשים קשים במיוחד

החום הרב פורץ אל פני הקרקע בצורת אדי מים וגזים לוהטים, ויוצר הרכבי מינרלים, תחמוצות ובוץ מבעבע שצובעים את הקרקע והופכים אותה לקלידוסקופ ענקי

המקום האכזרי עלי אדמות

המסכנו צפונה, לכיוון אגמי Asale ו־Dalol. כאילו לא די בסכנות החקלאיות של הזרייה והדיש שהסנפנו בדרך, עכשיו נזרקנו לימי אברהם ולוט, לרומנטיקה של הרועים הנוודים ושל מקנה לרוב. הרומנטיקה היא בעיני המתבונן כמובן – אבל המראות של רועים החופרים בארות שטוחות של מים עיליים, שהעזים מרוות בהן את צימאונן, כמו קפצו מהשיר הוותיק "באר בשדה, חפרוה רועים".

ילדי עפאר השחרחרים וצחורי השיניים מתרוצצים אחרי הצאן בין גדרות הקוצים והסוכות המעוגלות שעשויות ענפי שיטה ומכוסות במחצלות

מידע מעשי

- **עונה:** בחודשי החורף בלבד
- **הגעה:** עם חברת Ethiopian Airlines בטיסה ישירה לאדיס אבבה, משם בטיסת פנים עם אותה חברה ל־Makele, ומשם ברכבי שטח
- **התארגנות:** חברות ישראליות כמו עולם אחר ואקו מציעות טיולים מאורגנים לאזור, או באמצעות חברות מקומיות כמו ETT (Ethiopian Tour&Travel)

קנים. החיים כאן, באחד מהאזורים הקשים והעוינים ביותר על הכדור, הם כמו סצנה מסרט תיעודי של הנשיונל ג'יאוגרפיק, שאחד מכתביו כינה פעם את האזור "המקום האכזרי עלי אדמות".

אכלנו צהריים בנאת מדבר בצל דקלי דום, על אדמת מלחה נוצצת של אבן מלח מתפוררת. עור מעט נגיע לחניון Hamed Ela, שם נלון שני לילות. הייתי בטוחה שלא אצליח לעצום עין, אבל הלינה על מיטות העץ והנצרים מתחת לשמיכת כוכבים, ברוח הקלילה שנשבה בלילה הראשון, הייתה כל־כך ראשונית, עד שהתמלאתי באושר פראי. חצי הג'ריקן של מים חמימים מאחורי קיר הפח הרעוע של ה"מקלחת", הרגיש כמו ג'קוזי חמישה כוכבים. אני מתגעגעת לחוויה הלילית הזו.

גם החום המצמית השורר כאן, במינוס שבעים מטרים מתחת לפני הים, לא יכול להפריע לצבעוניות המוטרפת ולתופעות המורפולוגיות הבלתי אפשריות של אגם Dalol. לרגעים חשבתי שנתארה, אבל לא יכולנו להתיק את עצמנו מהג'קוזי הפסיכדלי הזה. בהשפעת החום התחלנו להתפייט על אלוהים, שהכין תבשיל במטבח שלו ב־Erta Ale וממשיך לזקק אותו כאן.

אגם Dalol הוא בעצם הר געש תת־קרקעי, שנתיבו אל חלקו העליון של קרום כדור הארץ עובר דרך שקע קרקעי נמוך שהצטברו בו מלחים רבים. החום הרב פורץ אל פני הקרקע בצורת אדי מים וגזים לוהטים, ויוצר הרכבי מינרלים, תחמוצות, בוץ מבעבע ותצורות, הצובעים את פני הקרקע והופכים אותה לקלידוסקופ ענקי היוצר תחושה של עולם אחר. המראה היה כמעט יותר מדי יפה, ודמה לאלפי פרחי נימפיאה בצבעי צהוב, ירוק, לבן, ורוד, כתום וטורקיז, לאלמוגי גופרית רותחים, לתחרה דקיקה של קליפות ביצים, לצדפות, למפלונים ולמזרקות צבעוניות. על גדות האגם המופלא הזה שכבו מאות חרקים, ציפורים ופשפשי מים – כולם מתים – שחשבו לתומם שאלה מים חיים ומתוקים, ומצאו את מותם כשהם קלויים ואפויים.

דרך המלח

אורחה גמלים עמוסת מלח צעדה בזריחה, יפה כמו שיר. החיים על אדמת המלחה של מדבר דנקיל נקבעים על־פי מקורות המים ואפרי המרעה של הגמלים. ממלכת המלח היא בבעלותם הבלעדית של בני עפאר. אחרי שהפועלים הפשוטים בוקעים גושי מלח ענקיים מהאדמה, מגיע תורם של הסתתים. מצוידים בקרדומי סיתות שלהם קתות עץ מכופפות ולהבי מתכת, הם יוצרים במיומנות בלוקים של מלח. ככה, תחת שמש אכזרית, בלי צל וכובע, רובם ללא כפפות ובלי כל הגנה על העור הנצרב במלח. "כבר עדיף להיות עורך דין בתל אביב", אמר דני, חברנו התל אביבי.

אבל מה שיהרוג אותם מהר יותר הם הכבישים שכבר מתחילים להיסלל באזור על־ידי חברות בינלאומיות, שיסתמו את הגולל על הפעפוע של המלח אל פני הקרקע. בינתיים שיירות ארוכות של גמלים, כמו מחרוזות אווירידיות, ממשיכות לשייט כאן בשירות "מפעל" המלח הזה, הפועל כבר דורות רבים.

ההקפדה על ההיררכיה נוקשה: בראש השרשרת ניצבים בעלי הגמלים. הם אלה ששוכרים את הפועלים ומשלמים את שכרם, דואגים להעמיס את הגמלים בלבני המלח (המשקל הכולל שגמל יכול לשאת הוא כ־160 קילוגרמים), ואחר כך יוצרים שיירות משותפות המובילות את המלח ל־Bir Hale, בירת המלח של המחוז, והלאה לערים Makele ואדיס. אורחות הגמלים, הנושאות מלח בדרכן מערבה ונפגשות בשיירות הנושאות טובין ומזון בדרכן חזרה מזרחה, לא הפסיקו להפנט אותנו. ●

g@globes.co.il